

K ü l ö n f é l é k .

Amerikai hitrokonaink vallásosságának és életrevalóságának szép bizonyítványa az alábbi értesítés, illetőleg felhívás, melyet Fretwell t. barátunk szives volt nekünk is megküldeni:

Philadelphia, május 1-én 1876.

A helybeli értekezlet (conference) az „amerikai unitárius társulat“ philadelphiai „első unitárius congregationalis társaság“ közreműködésével úgy intézkedett, hogy a philadelphiai unitárius templom melléktermei (corner of Tenth and Locust Streets) a nemzetközi kiállítás alatt nyitva lesznek mint szabad helyiség, minden szabadelvű keresztény barátaink számára, s mintegy központ elveink terjesztésére. Könyveink és lapjaink ottan tartatnak idézés vagy olvasás végett, és a termék alkalmas helyül szolgálnak értekezletre mindennemű vallásos tárgyakról, melyek az emberi nem jólétét előmozdítják.

Arra kérjük önt, hogy ezen felhívásunkat sziveskedjék közzé tenni a különböző egyházakban és más társulatokban, s biztosítsa azon barátainkat, kik Philadelphíába jönnek, a legszívélyesebb fogadtatásról a fennebbi helységben.

A philadelphiai Unitárius templom (Tenth and Locust streets) nyitva lesz nyilvános istenitisztelet és szónoklat végett vasárnap d. e. 11-kor és d. u. 8-kor. Kedd és péntek estvéken jeles szónokok felolvasásokat tartanak vallásos tárgyakról.

A bizottmány.

E. Lewis, elnök. Mrs. Fanny B. Ames. Mrs. E. E. Deuniston. Mrs. Susan P. Lesley. Miss Lily Jackson. Miss Lily H. Kay. Miss Fanny A. Roberts. Tdó Ch. G. Ames. Tpó J. May Tdó. R. R. Shippen. B. H. Bartol. E. W. Clarke. John Ilsley. John. W. Wilson. John Fretwell jr.

Netaláni levélbeni megkeresések „To Secretary of Unitarian Com-mitee“. Post Office Box 2285. Philadelphia. P. a. czimezendő.

Ugyancsak ide vonatkozólag az „Unitarian Herald“ máj. 19-ki számából olvassuk, hogy a világiállítás alatt Philadelphíában az amerikai legjelesebb unitárius szónokok, mint Dr. Clarke, Dr. Bellows, Dr. Hale és mások fognak prédikálni és felolvasásokat tartani. Továbbá, hogy

a bizottmány által bérendezett teremben a lehetőleg bé lesz mutatva a három utóbbi század anitárius egyházi irodalma. Jelesebb egyházi és nevelési művek megszerzését, valamint az ide tartozó szaklapokra és folyóiratokra való előfizetéseket a bizottmány magára vállalja és közvetíti. Szóval célja az igaz keresztény szellemet terjeszteni s ez által a közjólétet előmozdítani.

Ez aztán az apostoli munkásság!

A fennebbiekkal kapcsolatban megemlítjük, hogy egyházi tanácsunk is a Fretwell ur felszólítására 67 darab könyvet és egyházirodalmi munkát küldött át amerikai testvéreink rendelkezésére. Egy pár, a 16-ik századból való latin munkán kívül ezeknek ők valószínűleg nem nagy hasznát veszik; de hiszszük, hogy a rokonszenv és testvéri szeretet szilárdítására nem kis mértékben befolyanak.

A magyarországi protestánsegylet ez évi közgyűlését május 14-n tartotta meg Kecskeméten. Ez volt az első közgyűlés, melyet a fővároson kívül tartott az egylet, s nem tudjuk, ha vajjon az egyletet, vagy Kecskemét városát illeti-e a nagyobb elismerés; de annyi bizonyos, hogy a közgyűlés a legnagyobb rokonszenvvel találkozott. Valóban, ha egyéb haszna nem lett volna is a protestánsegyletnek ez évi közgyűléséből, mint az a meggyőződés, hogy célja és törekvése minden az ellen szórt guny és rágalom daczára, viszhangra talál: már ez magában oly nyereség, a melyet megbecsülni nem lehet. És mi óhajtjuk, hogy az egylet e meggyőződést használja fel saját létjogosultsága iránti bizalma megszilárdítására. A zászlót, melyet kibontott, ne hajtsa össze. A golyók, melyek azt az ellenség táborából érik, lehet, hogy foszlányokra szaggatják; de az eszmét, melyet képvisel, nem bánthatják, mert az szent és sérthetetlen s épen ezért örökkévaló.

A közgyűlést megelőző napon, máj. 13-n a központi választmány tartott ülést s készítette elő a közgyűlés tárgyait. A közgyűlés tulajdonképpen május 14-n tartatott s isteni tisztelettel kezdődött reggeli 8 órakor. Az egyleti tagok, szám szerint 100—120-n, elnökük nt. Fördös Lajos, kecskeméti ref. lelkész és főesperes vezetése alatt testületileg mentek a reformátusok szép és tágas templomába, mely a borus és esős idő daczára is jó formán megtelt. A gyülekezet éneke után, melyet méltán lehet a gyülekezet énekének nevezni, mert abban az egész gyülekezet részt vett s a melyet a gyönyörű hangu orgonát valóban művésziileg kezelő organista vezetett és kísért, Fejes István, sátoralyajhelyi ref. lelkész tartotta az egyházi imát és beszédet, ez utóbbit jan. 16, 12—14 eme szavaira alapítván: „Még sok dolgok vannak,

melyeket néktek kellene mondanom, de most el nem hordozhatjátok s. t. b.“ A szónokot, kit már műveiből ismerhet a protestáns lelkészi kar, e beszédével is fényes jelét adta annak, hogy nem rabja az elavult confessióknak, mert a kik a confessiókhoz mereven ragaszkodnak, azok Jézusnak hasonló nyilatkozatait nem is használhatják beszéd tárgyul. Beszéde az igazság keresése iránti vágy s ezen alapuló mély meggyőződés nyilatkozata volt s mert szívből jött, szívhez szólott.

Isteni tisztelet után, mely 10 óra körül végződött, az egylet tagjai s számos érdeklődők a réf. főiskola tanácstermébe gyűltek s az elnök megnyitván a gyűlést, felolvastatott a titkári jelentés, melyből kiemeljük a többek közül, hogy a prot. egylet által megindított theol. könyvtárnak jelenleg 680 előfizetője van; továbbá, hogy Ballagi Mór ur az új fordításban kiadni tervezett biblia összes költségeinek hordozását az e célra külön befolyt előfizetések mellett magára vállalta. — Ezt követte volna Jeskó Lajos ur felolvasása a vallástanítás kérdéséről, kit azonban véletlen körülmények megakadályozván abban, hogy a közgyűlésre megjelenjék, a tárgy feletti vitatkozás elmaradt, egyedül Ballagi Mór szólott hozzá, azon nézetnek adván kifejezést, hogy a vallást a népiskolában a rendes tanítónak kellene tanitnia s a pap csak a confirmálást végezze. Ezután e folyóirat egyik szerkesztője, Ferencz József tartott felolvasást e tárgy felett: „A vallás külformáinak befolyása a hitéletre“, melyet a Ker. Magvető következő füzetében ki fogunk adni egész terjedelmében. A prot. egylet a maga évkönyvében a többi beszédekkel és tárgyalásokkal együtt s külön nyomtatban is már kiadta. Délután a számadásvizsgáló bizottságok jelentései, az évkönyv kiadása feletti határozatok s a tisztviselők és választmányi tagok megválasztása után, a közgyűlés a jövőben vetett teljes bizalommal lőn az elnök által bezárva.

A budapesti unitárius fiók-egyház község szervezeti szabályai az egyházi képviselő tanács által f. évi január 16-án 8. sz. a jóváhagyatván, az említett fiók-egyház község Budapesten ez év husvét első napján megalakult. Az alakuló közgyűlés imával és urvacsora-vétellel nyitattott meg. Azután felolvastatván a jóváhagyott szabályok, gondnokká Hajós János, titkárrá Buzogány Áron, pénztárnokká Végh József, a kebli egyh. tanács tagjaivá a fennebbieken kívül Jarkab Elek, Hatála Péter, Sebes Pál és Bedő Albert választattak meg.

A szervezeti szabályok szerint az említett fiókegyházközségnek tagjai a fővárosban s ahhoz közelebb fekvő megyékben lakó minden unitárius vallású férfi és nő, a ki magát a fiók-egyházközség tagjainak névsorába beiratja s a fiók-egyházközség költségeinek fedezéséhez járul.

E fiók-egyházközség a kolozsvári anya-ekklézsiához tartozik s ennek első papja egyszersmind a budapesti unitárius fiók-egyházközségnek is rendes lelkésze, ki évenként egyselőre kétszer tart nyilvános istenitiszteletet Budapesten. Az anyakönyvi adatok az anya-ekklézsia matriculáiba iratnak be. Az időközben felmerülő teendőkre nézve a keb. egyháztanács, s különösen a gondnok és titkár intézkednek.

Budapesti hitrokonink nyolcz év óta fáradoznak valamely egyházi szervezet létrehozásán. Céljukat különböző módon kísérlették meg elérni. Mi lelkünkben örvendünk, hogy a nehézségek nem lankasztották el végkép őket s elvégre is — habár most csak egy fiók-egyházközség alakjában, megalapították az első unitárius egyházi társulatot túl a Királyhágón, hol 300 éven át egyházunk létjogától meg volt fosztva. Isten áldása legyen a még gyenge testületen, melyhez sok szép reményünk van fűzve.

A róm. katolikus egyház nem szűnik meg a más vallásnak egyéni és polgári jogait az országos törvények daczára kétségbe vonni, s a mi legszentebb, családi életét megtámadni. Mert avagy nem megtámadása-e a családi életnek, ha egy pap törvényesen megkötött házasságból született gyermeket törvénytelennek jegyez bé az anyakönyvbe? E történt közelebről Hatala Péterrel is, ki róm. katolikusból unitáriussá lévén, törvényes házasságra lépett egy róm. katolikus vallásu hajadonnal. E házasságból egy leány-gyermek született, kit az édes atya a törvények iránti tiszteletből, mely azt tartja, hogy a fiu az apa s a leány az anya vallását követi, a pest-belvárosi plebánián kereszteltetett meg; de mivel a katolikus egyház szerint egy áldozár házasságra nem léphet, s Hatala mielőtt unitáriussá lett volna, áldozár volt, az illető plebánián a leányka törvénytelennek iratott be. Hiszen, mi nem bánjuk, ha a róm. kath. egyháznak kedve telik benne, hogy a szentséget osztogató papságnak megtiltja, szerinte, egyik szentséggel, a házassággal való élést, s ezeknek gyermekeit törvényteleneknek is jegyzi be; de Hatala Péter, vagy bármely más áldozár, mikor unitáriussá vagy protestánsná lett, többé nem tartozik az ő hatósága és egyházi törvényei alá s ennek jogait sértve, sérti azon vallásfelekezet jogait, melynek az illető tagjává lőn, s a mely Magyarországon éppen úgy el van ismerve, mint a róm. kath. egyház. Avagy mit mondana a róm. kath. egyház, ha teszem, a protestáns egyház, minden katolikussal kötött házasságot törvénytelennek nézne, s illetőleg az ilyen házasságból született gyermekeket törvényteleneknek írni be az anyakönyvbe? Tudom, hogy lenne láрма és kiabálás. És méltán. Ugyan kérdjük: miért cselekszi hát má-

sokkal, a mit magának nem óhajtana? Örömmel olvastuk a „Hon“ idei 130. számában azt a felszólalást, mely épp e tárgyban tétetett. A mint az érintett czikkből látjuk, Hatala már megtette a törvényes lépéseket arra, hogy az anyakönyv hivatalosan kiigazittassék és leánya törvényesnek irassék. Semmi kétségünk, hogy nyert pere lesz; különben azt kellene hinnünk, hogy Magyarországon nem az országgyűlés által hozott törvények, hanem a római pápa uralkodik. Mi tiszteljük a vallásfelekezetek autonomikus jogát, mert magunk is azzal élünk; de azt sem magunknak nem kívánjuk, sem másoknak nem engedjük meg, hogy az állam törvényeivel ellenkező törvényeket hozhassanak. S végül is legyen szabad arra figyelmeztetnünk a róm. kath. egyház hierarchiáját, hogy hasonló eljárásokkal, legbiztosabban elősegíti és útját egyengeti annak, a mitől ő leginkább fél: értjük a polgári házasságot.

A kolozsvári tüzvész alkalmából, mely a mult ápril 22-én városunk egy jelentékeny részét elpusztította, már eddig több mint 16,000 frt könyöradomány gyűlt be. Feljegyezzük ezt azért, mert nekünk úgy tetszik, hogy ez a legkézzelfoghatóbb czáfolata annak a vád-nak, melylyel sokan korunkat megbélyegezni szeretik, hogy az vallástalan. Szerintünk a vallásosságnak egyik legszebb jele az emberbaráti szeretet. Jézus is azt mondá: „arról ismernek meg, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek.“ Bizony, a ki másnak szükségében segítyt nyújt és másokkal jót teszen, nem lehet vallástalan. A romok helyén, ha lassan is, de az építkezések folynak. A kárvallottak között — fájdalom — olyanok is vannak, a kiknek többé nem áll módjukban maguknak hajlékot emelni, annyival inkább, mert az építkezésnek jövőre tüzbiztosnak kell lenni, a mi nagyobb költséget igényel, mint az eddigi deszkás és zsindelyes épületek. Mi nem tudunk elég hálát adni az isteni gondviselésnek, hogy az egyházunkat fenyegető csapást rólunk elfordította. Templomunk, főtanodánk, leányiskolánk, papi és tanári szállásaink mind a tűz torkában voltak.

Sz. Kereszturi középtanodánk körében élénk mozgalom nyilatkozik a Jakab Elek könyvtára megvásárlása érdekében. Az eszme megpendítője Kozma Ferencz, képezdei ig. tanár s egyszersmind sz.-kereszturi iskolánk felügyelő gondnoka; az úgy élén Dániel Gábor főispán úr s ugyancsak felügyelő gondnok áll. A könyvtár árát maga a tulajdonos 2000 frtba állapította meg, melyből 500 frtot szintén ő fedez, illetőleg azt a cél érdekében elengedi, a fennmaradó 1500 frt kiteremtésére az aláírások jó sikerrel megindultak. Kozma Ferencz f. év apr. 29-n egy hangversenyt is rendezett e célra, melynek tán 200 frt volt a jöve-

delme. A Jakab Elek könyvtárát egyházközönségünkben megtartani annyival nagyobb érdekünkben áll, mert abban felette becses unitáriumok vannak.

Májálisok. Iskoláink tanuló ifjusága az évi májálisokat az idén mindenütt játékos czélokkal kötötte össze. Így Kolozsvárt május 17-én részben a tüzkárosultak, részben e főiskolai „Apollo-kör“ javára; Tor-dán május 14-én a torna-eszközök beszerzésének költségei fedezésére; Toroczkón május 21-én a magyarországi árvizkárosultak javára májálisozott tanuló ifjuságunk. Ez aztán nem csak unitarizmus, hanem utilitarizmus is.

A közvizsgák, mire e füzetünk kikerül sajtó alól, már javában fognak folyni iskoláinkban. Miután a nyilvánosság megkivánja, hogy az évi eredményről mi is számoljunk, ha külön iskolai tudósításokat nem adhatunk, legalább az eddigi módon számoljunk be röviden a tanúgy barátainak e folyóiratunkban. Mi végre tisztelettel felkérjük az illető isk. igazgatókat, hogy ne sajnálják a jelen isk. évre szóló rövid értesítéseiket ha lehet jul. 15-ig a szerkesztőséghez beküldeni.

Szilágyi Ferencz, a magy. tud. akadémia tagja, a kolozsvári ev. ref. főtanoda egykori tanára, a történelem egyik hivatott munkása s utolsó pillanatig fáradhatlan buvára halálát mély tisztelettel följegyezni mi sem mulaszthatjuk el, annyival inkább, mert folyóiratunktól sem vonta meg figyelmét, s egy pár becses történeti adattal gazdagította a mi szerény egyházi irodalmunkat is. Május hó 20-án 80 éves korában véget ért életét kétszeresen széppé tette az, hogy még halálát megelőzőt napon is szokott kedvteléssel társalgott könyveivel. Neki igazán szép korona volt a vénség. Legyen oly csendes nyugalma, mint áldott emléke!

A Deák Ferencz tiszteletére rendezett gyászünnepélyek alkalmából két emlékbeszédet kaptunk. Egyik Szász Gerő, kolozsvári ref. első pap és esperes által az erdélyi év. ref. egyház. igazg. által elrendelt Deák-gyászünnepélyen, apr. 2-án 1876-ban, a kolozsvári b. farkasutcai templomban elmondott emlékbeszéd. E beszéd, melyet mi épp oly élvezettel olvastunk el, mint a minővel annak idejében a templomban meghallgattunk, tartalmilag és formailag egyaránt kitünő, méltó a költőszónokhoz, valamint hazánk nagy fia és bölcese emlékezetéhez. Ára 30 kr. s tiszta jövedelme a felállítandó Deák-szoborra fordítatik. A másik emlékbeszédet Kövendi Nagy Miklós, gymn. tanár írta és mondotta el a mezőturi reform. gymnasium kebelében rendezett iskolai Deák Ferencz gyászünnepélyén febr. 16-án 1876. Szerző Deák Ferencznek

csinosan összevont életirata után céljához képest főleg az ifjúságot kívánja hazaszeretetre buzdítani.

A „Figyelő“ című irodalmi, szépművészeti és kritikai heti lap júliustól kezdve irodalomtörténeti folyóirattá fog alakíttatni, és havonként 4 ives füzetben jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 8 frt., félévre 4 frt. Az előfizetési pénzek Budapestre IV. váczueteza 18 sz. Abafi Aigner Lajos szerkesztő és kiadó tulajdonoshoz küldendők. Ugyancsak itt lehet előfizetni Lenkey Ferencz a „Biblia iratása“ című munkájára, mely júliusban fog megjelenni 10—12 ivnyi terjedelemben. Ára 1 frt.

Keresztény Magvetőnk a sajtó részéről is mind több figyelemben részesül. A fennebb említett „Figyelő“ című hetilap április 16-ki számában Abafi Lajos ismerteti a jelen évi 1-ső füzetben Kozma Ferencztől megjelent Kozma Gergely életrajzát. A 2-ik füzetből Simén Domokosnak a magyar nyelven megjelent egyetlen anabaptista könyvről irt ismertetését a „Hon“ című napilap egész terjedelemben átvette. Nem akarunk magunknak ezzel tömjénfűstöt gyujtani, hanem felhasználjuk önbizalmunk és kötelességérzetünk ébresztésére és szilárdítására.

Zsinati prédikátorok. A jelen év augustus havában Árkoson tartandó zsinaton az első vagyis a megnyitás napján Derzsi Károly, tordai közéletanodai tanár, második nap, mikor az új papok felszenteltetnek, Derzsi József, kolozsvári egyik pap és tanár fognak prédikálni.

Az erdélyi ev. ref. egyház kerületi közgyűlésen, mely éppen most foly N.-Enyeden, a nagy hullámokat vert papnövelde kérdése végmegoldást nyert. A n.-enyedi papi seminárium helyt marad; de kimondatott egy theol. fakultás Kolozsváron leendő felállításának szükségessége is s ez irányban tovább működni Szász Domokos megbízott. Az eszme létjogosultsága tehát elismertetett s miután a vita folyamában több oldalról felmerült az a nézet, hogy tulajdonképpen a kolozsvári egyetem lenne az állam által egy prot. theol. fakultással kibővitendő: ebben a formában az ügy többé n. csak a ref. egyházé, hanem a mienk is. Tekintve az ország finanziaális állapotát, ez idő szerint a kérdés megoldásának nem ígérünk sikert, de tagadhatatlan, hogy az egyetem fogalma a theol. tudományokat is magába zárja s ha van a budapesti egyetem mellett egy rom. kath. theol. fakultás, helyén volna, hogy a kolozsvári mellett is állíttassék legálább egy prot. theol. fakultás.

Sajtó hiba. A Ker. Magvető 2-ik füzetében Gróf Kunn Géza: „Elmélkedés az erényről“ című értekezésében két értelemzavaró sajtó hiba maradt, a melyeket kiigazítani kérünk. A 118-ik lapon f. 17. sorban „nagyságának“ helyett „muzsájának“ és a 121-ik lapon a 17-ik sorban „mult“ helyett „muló“ olvasandó.